

ПРОБЛЕМА ІНТЕРСУБ'ЄКТИВНОСТІ У ФЕНОМЕНОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

А.Є. Залужна, д. філос. н., доцент
НУВГП, м. Рівне, Україна

Світ присутності як властивість свідомості, що орієнтується на інше Я і володіє своїм, але для нас недосяжним світом, Е. Гуссерль назвав інтерсуб'єктивністю. В інтермонадичному товаристві спільного існування суб'єктивність у своїй інтенціональній спрямованості за допомогою апрезентативних актів конститує Alter Ego [2]. Таким чином, Е. Гуссерль, обґрунтовуючи теорію Іншого трансцендентального суб'єкта, використовує своєрідну трансценденталістську ідею вчущання за аналогією до власного Его. Отже, у цьому контексті Інший - це інтенціональна конституція аналогізуючої аперцепції (уподібнювальне передсприймання), що у своїх онтологічних структурах аналогічна Alter Ego. Співприсутність в інтермонадичному товаристві стає можливою через залучення однієї монади до іншої у їх спільному об'єктивному світі. Трансценденталістське обґрунтування культури крізь призму конституювання інтерсуб'єктивного, спільного для всіх життєвого світу опирається на думку про те, що аналогічні всезагальності апріорних структур свідомості конституують спільний для кожного світ, який виявляється результатом напластувань окремих світів мого та інших Его, залишаючись універсальним горизонтом "узгодженості" досвідів трансцендентальних суб'єктів. Доречно визнати, що у представників феноменологічного руху акценти більшою мірою поставлені не на аналогічність, а саме інакшість тут-буття, яке маніфестує себе як "Не-Я", "Обличчя", "Погляд", "Сторонній", "Позазнаходжений", у зв'язку з чим ускладнюються можливості комунікативного взаєморозуміння у філософській рефлексії М. Гайдеггера та Ж.-П. Сартра. Зокрема, у фундаментальній онтології М. Гайдеггера Dasein у співбутті з іншими утворює співприсутнє спільне буття, *das Man*, де люди існують способом несамостійним і несправжнім.

Необхідно звернути увагу на те, що саме Е. Гуссерль проблеми життєвого світу експлікує в безпосередньому зв'язку з досвідом тілесності. Ним було закладено підвалини для реабілітації феномена тілесності та переосмислення закріпленої в європейській культурі класичним раціоналізмом процесу десоматизації людини. У цьому світлі стає зрозумілим, чому наріжним принципом філософування М. Мерло-Понті, що був сформований під впливом кінестетичних ідей Е.

Гуссерля, стає саме тілесність, у семантичному просторі якої тіло - “провідник буття у світ”, “природне я”, “суб’єкт сприймання”, та й власне “ми самі існуємо у світі через посередництво тіла і сприймаємо світ за допомогою нашого тіла” [3, с.265]. Тому справжня зустріч Я з Іншим можлива у живому досвіді сприймання через слово, жест, тон, посмішку. Відношення Я до Іншого тут відіграє визначальну роль для розуміння життєвого світу культури, який ні в якому разі не може бути зведеним ані до об’єктивного світу речей, ні до внутрішнього світу суб’єкта, а знаходиться між ними у площині плину людського життя, всієї системи “Я-Інший-Речі”.

Що ж до Ж.-П. Сартра, то у нього діалогічний вимір інтерсуб’єктивності стає неможливим і причиною цього — “погляд Іншого”, який узовнішнює “буття-для-себе”, супроводжуючись бажаннями поневолення свободи чужого тіла й підпорядкування чужій суб’єктивності. Питання тілесності як фактичності “буття-для- себе”, осмисленість інтерсуб’єктивності світу та головних способів відношення до Інших постулюються французьким мислителем у трактаті “Буття і Ніщо”, яке у своїх головних настановах визначило і подальшу філософську рефлексію мислителя. Життєвий світ виявляється реальним оточенням людини, цілісним, очевидним, інтерсуб’єктивним, у ньому головним конститутивним принципом стає проект людини. Це фундаментальний проект самого себе як вибору себе, це буття, що характеризує не стан, а постійний процес виявлення і реалізації нових можливостей. Однак, на думку Н. Аббаньяно, проект “творця власної долі”, “бажання стати Богом” “наштовхується на реальність, а, відповідно, - приречений на невдачу” [1, с.151-152]. Тобто Інший - межа моєї свободи, об’єкт, який у мене краде світ, перетворюючи “тіло-для-мене” в “тіло- об’єкт” у його фізіологічній даності.

Драматизм “буття під поглядом” посилюється у зв’язку з тим, що той, хто розглядає, сам повинен постати перед поглядом, при цьому він відчуває сором, як “визнання того, що я вже є цим об’єктом, котрий розглядає і осуджує” [4, с.377]. Співбуття в життєвому світі супроводжується конфліктом “буття-для-Іншого”, позаяк навіть любов, визначаючись онтологією погляду, приречена на невдачу, бо децентруючи світ, поглинає Іншого.

Втім, людське буття завжди реалізується як співбуття, то відкритість до Іншого, прагнення зустрічі з Ти є необхідною умовою подолання замкнено-егоїстичного обрію індивідуального Я й найбільш істотним критерієм самоідентифікації особистості. У зв’язку з цим тематизація

анонімного безособового повсякденного співіснування з іншими Dasein, що знищує людську індивідуальність у фундаментальній онтології М. Гайдеггера, “погляд Іншого” у Ж.-П. Сартра ініціює нагальну потребу осмислення протилежних підходів. Постає можливим протиставити окресленим колізіям діалогічно-комунікативну домінанту інтерсуб’єктивності, яка у феноменологічному дискурсі щонайпосутніше представлена філософськими інтенціями М. Мерло-Понті, М. Шелера, А. Шюца, Ю. Габермаса, Е. Левінаса, М. Бахтіна та ін. і закладає вагоме підґрунтя для подальшого дослідження окресленої проблеми.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аббаньяно Н. Мудрость философии / Н. Аббаньяно ; [пер. с итал., вступ. ст. и коммент. А. Л. Зорина]. - СПб. : Алетей, 1998. - 305 с.
2. Гуссерль Э. Картезианские медитации / Эдмунд Гуссерль // Избранные работы / Эдмунд Гуссерль; [пер. с нем. В. И. Молчанова]. - М., 2005. - С. 377-442.
3. Мерло-Понти М. Феноменология восприятия / Морис Мерло-Понти ; [пер. с фр. под ред. И. С. Вдовиной, С. Л. Фокина]. - СПб. : Ювента : Наука, 1999. - 606 с.
4. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо : нарис феноменол. онтології / Жан-Поль Сартр ; [пер. з фр. В. Лях, П. Тарашук]. - К. : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2001. - 854 с.

Екзистенційні та комунікативні питання управління: матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції, м. Суми, 23-25 січня 2014 р. - Суми: Сумський державний університет, 2014. - Ч.1. – С. 53-56.